

Sigmund-Freud-Gesamtausgabe

Band 16

1917–1920

BIBLIOTHEK DER PSYCHOANALYSE
HERAUSGEGEBEN VON HANS-JÜRGEN WIRTH

Sigmund Freud

Gesamtausgabe

Band 16
1917–1920

Herausgegeben von Christfried Tögel
unter Mitarbeit von Urban Zerfaß

Psychosozial-Verlag

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek
Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation
in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten
sind im Internet über <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

Originalausgabe

© 2020 Psychosozial-Verlag, Gießen

E-Mail: info@psychosozial-verlag.de

www.psychosozial-verlag.de

Alle Rechte vorbehalten. Kein Teil des Werkes darf in irgendeiner Form
(durch Fotografie, Mikrofilm oder andere Verfahren)
ohne schriftliche Genehmigung des Verlages reproduziert
oder unter Verwendung elektronischer Systeme verarbeitet,
vervielfältigt oder verbreitet werden.

Umschlaggestaltung & Innenlayout

nach Entwürfen von Hanspeter Ludwig, Wetzlar

Druck: Beltz Bad Langensalza GmbH

Printed in Germany

ISBN 978-3-8379-2416-9

Abb. 1: Sigmund Freud 1919

Inhalt

Zu diesem Band	11
Abkürzungen	13
1917-01 A pszichoanalízis egy nehézségéről [Eine Schwierigkeit der Psychoanalyse]	15
1917-02 Über Triebumsetzungen, insbesondere der Analerotik	33
1917-03 Metapsychologische Ergänzung zur Traumlehre	43
1917-04 Trauer und Melancholie	59
1917-05 Eine Kindheitserinnerung aus Dichtung und Wahrheit	77
1917-06 Zur Psychopathologie des Alltagslebens [5. Auflage]	89
1918-01 Das Tabu der Virginität	91
1918-02 Aus der Geschichte einer infantilen Neurose	111
1918-03 Psychische Behandlung (Seelenbehandlung [2. Auflage])	215

1918-04	Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse [2. Auflage]	217
1919-01	Wege der psychoanalytischen Therapie	219
1919-02	† James J. Putnam	231
1919-03	Internationaler psychoanalytischer Verlag und Preiszuteilungen für psychoanalytische Arbeiten	235
1919-04	Einleitung zu: Zur Psychoanalyse der Kriegsneurosen	241
1919-05	„Ein Kind wird geschlagen“. Zur Kenntnis der Entstehung sexueller Perversionen	249
1919-06	† Victor Tausk	275
1919-07	Vorrede zu Reik: Probleme der Religionspsychologie	281
1919-08	Das Unheimliche	289
1919-09	Kell-e az egyetemen a psychoanalyst tanitani? [Soll die Psychoanalyse an den Universitäten gelehrt werden?]	325
1919-10	E. T. A. Hoffmann über die Bewußtseinsfunktion	333
1919-11	Aufruf für die Kinder der vom Hunger heimgesuchten Länder	337
1919-12	Die Traumdeutung [5. Auflage]	341
1919-13	Zur Psychopathologie des Alltagslebens [6. Auflage]	343
1919-14	Eine Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci [2. Auflage]	345
1919-15	Über Psychoanalyse [4. Auflage]	347

	Inhalt
1920-01 Über die Psychogenese eines Falles von weiblicher Homosexualität	349
1920-02 Zur Vorgeschichte der analytischen Technik	377
1920-03 Dr. Anton von Freund †	383
1920-04 Gedankenassoziation eines vierjährigen Kindes	387
1920-05 Ergänzungen zur Traumlehre	391
1920-06 Jenseits des Lustprinzips	395
1920-07 Zur Psychopathologie des Alltagslebens [7. Auflage]	449
1920-08 Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie [4. Auflage]	451
1920-09 Über Psychoanalyse [5. Auflage]	453
1920-10 Totem und Tabu [2. Auflage]	455
1920-11 Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse [3. Auflage]	457
Konkordanz	459
Abbildungen	461
Literatur	463
Personenregister	467
Sachregister	471

Zu diesem Band

Die letzten zwei Kriegsjahre und die Nachkriegszeit waren für Freud sehr schwer. Seine drei Söhne waren an der Front (Giefer & Tögel, 2016). Am 18. Juni 1917 wurde Hermann Graf, der Sohn von Freuds Schwester Rosa, an der italienischen Front schwer verwundet und erlag einen Tag später seinen Verletzungen (Freud, 2010e, S. 157; *Neue Freie Presse*, 5.8.1917, S. 10). Freuds Söhne überlebten, aber Martin geriet Ende Oktober 1918 in Gefangenschaft.

Ab Frühjahr 1918 wurde der Mangel an allem Lebensnotwendigen immer deutlicher. Freud erwähnte in seinen Briefen immer wieder die Lebensmittelknappheit, ja sogar Hunger.

Infolge des Krieges verlor Freud sein ganzes in österreichischen Staatspapieren angelegtes Vermögen (ca. 150 000 Kronen) und 100 000 Kronen der Lebensversicherung seiner Frau (Bertin, 1989, S. 287). Die vom dem Budapester Brauereibesitzer Anton von Freund für die Psychoanalyse gestiftete Summe von 1 Million Kronen gingen durch Geldentwertung weitgehend verloren (Jones, 1960–1962, Bd. 3, S. 236f.).

Vor diesem Hintergrund fertigte Freud Ende Januar 1919 ein erstes Testament an und bestimmte darin, dass seine Frau Martha über die Verteilung des Besitzes entscheiden soll (SFP). Ein Jahr später, am 25. Januar 1920, starb Freuds Tochter Sophie. Nur fünf Tage vorher war der großzügige Gönner Anton von Freund gestorben.

Trotz alledem nahm die psychoanalytische Bewegung ihre Tätigkeit wieder auf: Im September 1918 fand in Budapest der V. Internationale Psychoanalytische Kongress statt und im September 1920 tagte der VI. In-

ternationale Psychoanalytische Kongress in Den Haag. Im gleichen Jahr wurde auch der Internationale Psychoanalytische Verlag gegründet.

Schließlich begannen sich auch Ehrungen zu häufen: Im Mai 1918 fertigte der Wiener Maler Ferdinand Schmutzer eine Radierung an (Leupold-Löwenthal, 1986, S. 158f.; Jones, 1960–1962, Bd. 3, S. 236), Ende 1919 verlieh der Präsident der österreichischen Nationalversammlung Freud den Titel eines ordentlichen Professors (Gicklhorn & Gicklhorn, 1960, S. 130) und im Juli 1920 begann der Bildhauer Paul Königsberger, an einer Büste von Freud zu arbeiten (Freud, 2004h, S. 211).

In diesen politisch und privat ereignisreichen vier Jahren veröffentlichte Freud relativ wenig. Außer ein paar kurzen – wenn auch wichtigen – Artikeln erschien als einzige größere Arbeit sein Buch *Jenseits des Lustprinzips*.

Abkürzungen

FML	Freud Museum London
LoC	Library of Congress
MPF	Freud-Bibliographie von Ingeborg Meyer-Palmedo und Gerhard Fichtner
SFM	Sigmund Freud Museum Wien
SFP	Sigmund Freud Papers in der Manuscript Division der Library of Congress
WPV	Wiener Psychoanalytische Vereinigung

Freud-Ausgaben:

GS	Gesammelte Schriften
GW	Gesammelte Werke
SA	Studienausgabe
SE	Standard Edition
SFG	Sigmund-Freud-Gesamtausgabe
SKSN	Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre

1917-01

A pszichoanalízis egy nehézségéről [Eine Schwierigkeit der Psychoanalyse]

Erstveröffentlichung:

Nyugat, 10. Jg. (1917), H. 1, S. 47–52.

Am 16. November 1916 schrieb Freud an Ferenczi, dass er den ungarischen Publizisten Hugo Ignotus (eigentlicher Name Hugo Veigelsberg) getroffen und ihm „einen Aufsatz für seine Zeitschrift versprochen [habe], den ich bald beginnen werde“ (Freud, 1992g, Bd. II/1, S. 229).

Ignotus, der bei der Tageszeitung *Magyar Hírlap* und der Zeitschrift *Szerda* gearbeitet hatte, gründete 1908 gemeinsam mit Ernő Osvát und Miksa Fenyő die Literaturzeitschrift *Nyugat* (Der Westen) und war in den Jahren 1908 bis 1929 ihr Chefredakteur. Er war mit Ferenczi befreundet und 1913 Gründungsmitglied der Psychoanalytischen Gesellschaft von Budapest (Harmat et al., 2018, S. 206–208; Roudinesco & Plon, 2004, S. 455).

Der versprochene Aufsatz erschien am 1. Januar 1917 im ersten Heft des 10. Jahrgangs von *Nyugat*.

NYUGAT
FŐSZERKESZTŐ: IGNOTUS
SZERKESZTŐK: ADY ENDRE, FENYŐ MIKSA
FŐMUNKATÁRSÁK:
AMBRUS ZOLTÁN, BABITS MIHÁLY, ELEK ARTÚR,
HALÁSZ IMRE, KAFFKA MARGIT, LACZKO GEZA,
MÓRICZ ZSIGMOND, OSVÁT ERNŐ, SCHÖPFLIN ALADÁR

TARTALOM:

IGNOTUS: Tizedik év Nyugat.
KAFFKA MARGIT: Hangyaboly (Regény I.).
SZÉK ERNŐ: Versék.
ADY ENDRE: Képi tavaszi laborsz. (Novella).
PROF. DR. SZIGMOND FREUD: A pszichoanalízis egy nehézségéről.
GEZÁRT OSZKAR: Graf Hildbrass Gyula könyve a válságban problémáiról.
MÓRICZ ZSIGMOND: Sába (Vers).
KEI GÖRÖG: Fessék megadami (Fővétel).
LÁNYI SARKOLTA: Jó volna szőpen élni... (Vers).
LÉNGVEL MENYHÉRT: A csodálatos mandarin (Fővétel).
BRIBITS MIHÁLY: A Purgatórium első éneke.

REVÉSZ BELA: Két miniatúra.
NEDGY ZOLTÁN: A kék (Vers).
AMBRUS ZOLTÁN: Háborús jüppetek.
SZINI GYULA: Fodalmi kávéházak.
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: Biológiai szövegdel.
FENYŐ MIHÁLY: Móróc Zsigmond új novellái könyve.
TÖRCSKANYI ELEK: Versék.
BRIBITS MIHÁLY: Laczkó Geza: Noemi fia.
BRIBITS MIHÁLY: A városk. sínek (Vers).
POLITIKAI MÓDGLI.
FENYŐ MIHÁLY: A nemzetiség laborsz. cikkei.
FEKETE MIHÁLY: Gazdasági Függő.
ADY ENDRE: A rémnek hangja (Vers).

FIGYELŐ:
IGNOTUS: Koronázás. — IGNOTUS: Pethő Terézke. — ELEK ARTÚR: A „Diabolikus” két története. — KOSZTOLÁNYI DEZSŐ: „Fanni haggomány”. — HAVAS GYULA: „Messzegek”. — BALINT ALADÁR: Pálos lánc. — HALÁSZ IMRE: Halálfogás. — DISZTÓR: PETHŐ SÁNDOR: Válasz Halász Imrének. — HALÁSZ IMRE: Viszonzólvár Pethő Sándornak.

ELOFIZETESI
AKA
EGY ÉVRE 28 K
FELE VÉRE 14 K
EGY ÉS SZÁM
AKA 140 KON.

MÜGELLENIK:
MINDEN HÓNAP
1. ÉN ÉS 16-AN
SZERKESZTŐNÖG
BUDAPEST V. U.
FÜMÉ ÜZEMLET 31. B. U.

KIRDOHVITVAL VI. VILVOS CSÁSZ/RT-UT.
TELEFON: 43-50.

x. ÉVFOLYAM. 1917. JANUÁR 1. I. SZÁM.
Jubileumi szám. Ára 2 korona.

Die deutsche Fassung erschien kriegsbedingt ein halbes Jahr später (Freud, 2009h, S. 555) im ersten Heft der *Imago* von 1917 auf den Seiten 1–7.

Im Folgenden wird zuerst die ungarische Originalveröffentlichung wiedergegeben; im Anschluss daran folgt der deutsche Text.

Prof. Dr. Sigmund Freud¹

A pszichoanalízis egy nehézségéről

A Nyugatnak

Megmondom előljáróba, hogy nem értelmi természetű nehézséget gondolok – nem olyasmit, minél fogva a hallgatónak vagy olvasónak az esze ne érhetne fel a pszichoanalízishoz. Hanem indulatbeli természetűt – olyasmit, amivel a pszichoanalízis az ember érzését idegeníti el magától s csökkenti arra való hajlandóságát, hogy törődjék vele vagy adjon rá. Látnivaló, hogy a két nehézség a végén egy. Aki valamit nem tud megkedvelni, az egyhamar nem is tudja megérteni.

Az olvasóra való tekintettel, kit még egészen érdekeletlennek gondolok el, valamivel messzebből kell kezdenem. A pszichoanalízisben sok egyes megfigyelésből s benyomásból végre elméletféle alakult ki, mely libidó-elmélet néven lett ismeretes. Tudnivaló, hogy a pszichoanalízis az úgymondott ideges zavarok megmagyarázásával s elhárításával foglalkozik. E probléma számára megfogó pontra volt szükség, s elhatározták, hogy ez után a lélek ösztönéletében kereskedjenek. Az emberi ösztönéletéről való feltevések lettek hát az idegesség felől való felfogásaink alapja.

A lélektan, ahogy iskoláinkon tanítják, igen kevésé kielégítő feleleteket ad, ha a lelkiélet problémái felől kérdezzük meg. S felvilágosításai sehol sem fogyatékosabbak, mint az ösztönök felől.

Ránk van hagyva, hogy hogy jutunk ebben első tájékozódáshoz. A népszerű

¹ Die mir zugängliche Ausgabe der Nummer der Zeitschrift *Nyugat* enthält nur den digitalisierten Text ohne Angabe der Seitenwechsel (kein Faksimile des Originalaufsatzes), vgl. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nyugat-nyugat-1908-1941-FFFF0002/1917-40F786/1917-1-szam-41F786/prof-dr-sigmund-freud-a-pszichoanalizis-egy-nehezsegerol-BF986/> [Anmerkung des Herausgebers].

felfogás elválasztja egymástól az éhséget s a szerelmet, mint azoknak az ösztönöknek képviselőit, melyek az egyes lényt egyfelől arra hajtják, hogy magát fenntartsa, másrészt arra, hogy magát tovább szaporítsa. E közzelfekvő megkülönböztetéshez mi is hozzá csatlakozunk s a pszichoanalízisben külön vesszük az önfenntartó vagy énes ösztönöket a nemi ösztönöktől, s az erőt, mellyel a nemi ösztön a lelki életben jelentkezik, libidó-szexuális vágyakodásnak nevezzük, megfelelően az énes ösztönök közül például az éhségnek, például a hatalmi hajlandóságnak.

E feltevés talaján tesszük meg első nevezetes felfedezéseinket. Rájövünk, hogy a neurotikus betegségek megértése számára a nemi ösztönöknek mindeneknél nagyobb a jelentőségük – hogy a neurózisok úgyszólván specifikus megbetegedései a nemi működéseknek. Hogy a libidó mennyiségén fordul meg, kielégíthetőségén s kielégítéssel való levezethetésén, hogy valamely neurózisban meg lehessen-e betegedni vagy sem. Hogy a megbetegedés formáját is megszabja a mód, ahogy az egyes ember a nemi működés fejlődési útját megtette, vagyis, ahogy mi mondjuk: a megrögződések, melyek fejlődése során a libidóval megestek. S hogy a lelki befolyásolás egy bizonyos, nem egyszerű technikája formájában van szerünk, hogy a neurózisok némely csoportjait egyszerre meg is magyarázzuk, vissza is fejlesszük. Gyógyító fáradságunknak legtöbb a foganata annál az osztály neurózisnál, mely mind az énes ösztönök s a nemi ösztönök egymás közt való összeütközéséből származik. Mert az emberrel (a többi állathoz képest) megesik, hogy nála a nemi ösztönök követelményei, mint amelyek messze túlnyúlnak önmagán az egyes lényen, az én számára veszedelemnek tetszenek, mely vagy önfenntartását vagy önbecsülését fenyegeti. Ilyenkor az én védelemben helyezkedik, a nemi ösztönöktől megtagadja a kívánt módú kielégítést, s azokat a pótkielégülésnek ama kerülő útjaira szorítja, melyek ideges tünetek gyanánt jelentkeznek. Már most a pszichoanalitikus gyógyítás azt tudja végbevinni, hogy ezt az egyes emberben végbement elnyomási folyamatot revízió alá vonja s a (fentebb megírt) összeütközést jobb, az egészséggel megférhetőbb végre vigye. Az értetlenség e miatt ellenünk fordul s a nemi ösztönök e számba vételét mint egyoldalút veti szemünkre. Mert hogy az embernek egyéb érdekei is vannak mint a nemiek. Mi ezt egy percre sem felejtettük el, nem is tagadtuk. A mi egyoldalúságunk olyan, mint a vegyészé, ki minden szervezetet a vegyi vonzás erejére vezet vissza. Ezzel még nem tagadja, hogy van nehézkedési erő is. Csak éppen értékelését a fizikusra hagyja.

A gyógyító munka rendjén a betegnél azzal kell törődnünk, hogy a libidó mint oszlik szét nála – utána járunk, hogy libidója mely objektum-képzetekhez van lekötve s azt felszabadítjuk, hogy az ennek rendelkezésére adjuk. Mindezek során igen különös képünk alakult arról, hogy a libidó az embernél legeleinte mint oszlik meg. Nem lehetett, tudniillik, kitérnünk a feltevés elől, hogy az egyes ember fejlődésének kezdetén minden libidója (vagyis minden erotikus törekvése, szerelmi képessége) saját személyére van szegezve – mint mi mondjuk: saját énjétől van lefoglalva. Később történik csak, a nagy életszükségek kielégítésének mintájára, hogy a libidó az énről az énen kívül eső objektumokra ömlik át, s csak ekkor van végre módunk, hogy a libidós ösztönöket ilyenekül ismerjük fel s az énes ösztönöktől elkülönböltessük. Ez objektumokról a libidó újra leválasztható s visszavonható az énről.

Az állapotot, melyben az én a libidót önmagán tartja, narcisszizmusnak nevezzük, emlékeztvén a görög rege Narcisszosz ifjára, ki önnön tükörképébe maradt szerelmes. Az egyes emberről tehát úgy gondoljuk, hogy a narcisszizmustól az objektumos szerelem felé halad. De azt meg nem hisszük, hogy bármikor is az én minden libidója átmenne az objektumokra. Egy bizonyos summa libidó mindig megmarad az énnél s a legfejlettebb objektumos szerelem mellett is marad az emberben egy bizonyos fok narcisszizmus. Tartály az én, melyből ömlik az objektumok számára rendeltetett libidó, s hová az objektumokról megint visszafolyhat. Az objektumos libidó elébb énes libidó volt s megint átváltozhatik ilyené. A személy teljes egészsége számára fontos, hogy libidója a teljes mozgékonyt el ne veszítse. Hogy e viszonyt érzékletesen tudjuk elgondolni: gondoljunk egy protoplazma állatocskára, melynek vastagon-folyékony állománya pseudopodiákat (vendéglábacskákat) sugároz ki, folytatásokat, melyekbe a testi állomány tovább terjed. Melyeket azonban mindig vissza lehet vonni úgy, hogy a protoplazmagöcs alakja megint helyreáll.

Amit e vázlatban leírni igyekeztem, az a neurózisok libidó-elmélete, amelyen épül e beteges állapotok mivoltáról való minden felfogásunk, ellenük való minden gyógyító eljárásunk. Magától értetődik, hogy a libidó-elmélet feltevéseit a rendes állapot felől is megállónak véljük. Narcisszizmusról beszélünk a kis gyereknél s a kezdetleges embernél is a narcisszizmus túlbőségének tudjuk be, hogy hisz gondolatainak mindenhatóságában s a külső világbeli események menetére a mágia technikájával akar befolyani.